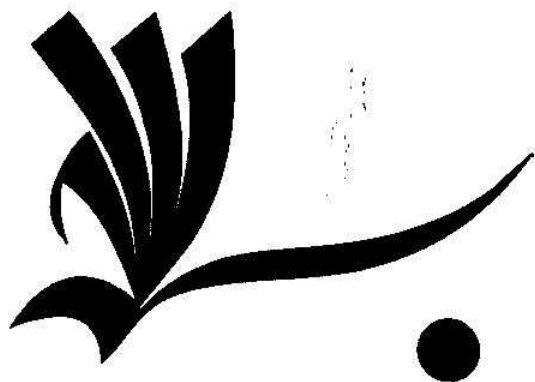

سرکته‌های کشت و صنعت در ایران

تألیف:

دکتر پرواد قاسمی

(پژوهشگر مرکز تحقیقات و توسعه ملی سازمان اتکا)

دکتر سید محمود حسینی

(هیئت علمی دانشگاه تهران)

سرشناسه	: قاسمی، جواد، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: شرکت های کشت و صنعت در ایران / جواد قاسمی، سید محمود حسینی.
مشخصات نشر	: تهران: اتکا، مرکز تحقیقات و توسعه، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۴ ص: مصور، جدول، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۲۰۴-۵۲-۴-۳ ریال ۱۸۰۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: شرکت های کشاورزی — ایران
موضوع	: Farm corporations — Iran
موضوع	: صنایع کشاورزی — ایران
موضوع	: Agricultural industries — Iran
موضوع	: کشاورزی — ایران
موضوع	: Agriculture — Iran
موضوع	: مواد غذایی — صنعت و تجارت — ایران
موضوع	: Food industry and trade — Iran
شناسه افزوده	: حسینی، سید محمود، ۱۳۳۹ -
شناسه اهرره	: کا رتر تحقیقات و توسعه.
رده بندی کنگره	: ۱۳۰ ۲۲ الف / HD۹۰۱۶
رده بندی دیویی	: ۳۳۸، ۳۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۵۱۳

انتشارات مرکز تحقیقات و توسعه سازمان اتکا

عنوان:	شرکت های کشت و صنعت در ایران
تألیف:	جواد قاسمی، سید محمود حسینی.
ویراستار فنی و ادبی:	پهزاد فکاری سردهایی (پژوهشگر مرکز تحقیقات و نوآوری سازمان اتکا)
زمان و نوبت چاپ:	پاییز ۱۳۹۵، اول
شمارگان:	۳۰۰
طراح جلد:	حمیدرضا قاسمی
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۸۲۰۴-۵۲-۴-۳
بهاء:	۱۸۰۰۰۰ ریال

کلیه حقوق چاپ این کتاب محفوظ و متعلق به مرکز تحقیقات و نوآوری سازمان اتکا است.
هر نوع تکثیر یا نشر تمام یا بخشی از این کتاب منوط به اجازه کتبی سازمان اتکا خواهد بود.

نشانی: تهران، خ امام خمینی (ره)، خ شهید مرادی، ساختمان شهدای مرکزی اتکا، طبقه دوم
تلفن: ۰۲۱-۶۱۹۱۵۱۳۳-۰۲۱ دورنگار: ۰۲۱-۶۱۹۱۵۳۵۵ وبسایت: www.etkaec.ir ایمیل: tec@ERDCenter.com

بسمه تعالی

«کار علمی و تحقیقاتی‌تان را جدی بگیرید... دانش خیلی از نیازهای شما در

دانشگاه‌ها وجود دارد.»

مقام معظم رهبری حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی)

بخش کشاورزی به سبب گستردگی و پیوندهای عمیق با دیگر بخش‌های اقتصادی، به عنوان محرک رشد اقتصادی و بستری برای کسب اهداف توسعه عمل می‌نماید. بدین جهت، علاوه بر اتخاذ سیاست‌های مناسب و برخورداری از منابع کافی، بایستی تولیدات کشاورزی به شیوه‌ای علمی و اصولی انجام پذیرد. توسعه مراکز کشت و صنعت به عنوان نوعی از الگوهای بهره‌برداری کشاورزی، تجاری می‌تواند ضمن افزایش ظرفیت کشور در زمینه تولید مواد غذایی، زمینه افزایش صادرات محصولات کشاورزی و رقابت با دیگر کشورها را فراهم آورد.

کتاب حاضر نمونه موثق در بیان تجربیات نویسنده در زمینه شرکت‌های کشت و صنعت بوده که ضمن بررسی و تحلیل مشکلات و چالش‌ها و مشکلات این واحدهای تولیدی و ارائه راهکارهای مناسب، می‌تواند موجبات توسعه و بهبود عملکرد بخش کشاورزی را فراهم آورد.

این کتاب توسط پژوهشگر مرکز تحقیقات و آآوری سازمان اتکا آقای دکتر جواد قاسمی با همکاری و نظارت آقای دکتر سید محمد حسینی استاد دانشگاه تهران تألیف گردیده است. ضمن سپاسگزاری از مؤلف و استاد راهنمای محترم ایشان، امید است این اثر در جهت ارتقا دانش مدیران و دست‌اندرکاران حوزه کشاورزی میهن عزیز اسلامی ایران، به‌ویژه سازمان اتکا مفید واقع گردد. انشا...

محمد مهدی کربلانی

مدیرعامل سازمان اتکا

فهرست

فصل اول: مروری بر تحولات نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی در ایران

مقدمه

۱	۱-۱- اهمیت بخش کشاورزی
۲	۲-۱- تحولات نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی در ایران
۲	۱-۲-۱- تعریف نظام بهره‌برداری
۷	۲-۲-۱- نظام‌های بهره‌برداری قبل از اصلاحات ارضی
۷	۳-۲-۱- اصلاحات ارضی در ایران
۸	۴-۲-۱- تحولات نظام‌های بهره‌برداری در ایران بعد از اصلاحات ارضی
۹	۳-۱- انواع نظام بهره‌برداری
۱۱	۱-۳-۱- نظام بهره‌برداری خرد و دهقانی
۱۲	۲-۳-۱- شرکت‌های سهامی زراعت
۱۳	۳-۳-۱- نظام بهره‌برداری مشارکتی
۱۵	۴-۳-۱- شرکت‌های تعاونی تولید روستایی
۱۹	۵-۳-۱- شرکت‌های تعاونی کشاورزی
۲۱	جمع‌بندی فصل
۲۴	

فصل دوم: شرکت‌های کشت و صنعت، پیدایش و سیر تحول

مقدمه

۲۷	۱-۲- مفهوم کشت و صنعت
۲۸	۲-۲- پیدایش شرکت‌های کشت و صنعت و اهداف آن در ایران
۲۸	۳-۲- ویژگی‌های شرکت‌های کشت و صنعت
۲۹	۴-۲- شرکت‌های کشت و صنعت پیش از انقلاب اسلامی
۳۱	۱-۴-۲- شرکت‌های کشت و صنعت دولتی پیش از انقلاب اسلامی
۳۲	۲-۴-۲- شرکت‌های کشت و صنعت خصوصی پیش از انقلاب اسلامی
۳۴	۵-۲- مسائل و مشکلات شرکت‌های کشت و صنعت پیش از انقلاب اسلامی
۳۵	جمع‌بندی فصل
۳۶	

فصل سوم: شرکت‌های کشت و صنعت بعد از انقلاب اسلامی

مقدمه

۳۹
۴۰

- ۴۰- ۱-۳- سرنوشت شرکت‌های کشت و صنعت پس از انقلاب اسلامی
- ۴۲- ۲-۳- شرکت توسعه نیشکر و صنایع جانبی (هلدینگ توسعه نیشکر)
- ۴۸- ۳-۳- سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران
- ۴۹- ۴-۳- بانک کشاورزی
- ۵۰- ۵-۳- شرکت کشت و صنعت میان‌آب
- ۵۱- ۶-۳- شرکت شهرک‌های کشاورزی (وزارت جهاد کشاورزی)
- ۶۱- ۷-۳- ستاد اجرایی فرمان حضرت امام خمینی (ره)
- ۶۲- ۸-۳- شرکت سرمایه‌گذاری هلال احمر ایران
- ۶۴- ۹-۳- بنیاد مضعفان انقلاب اسلامی
- ۷۵- ۱۰-۳- شرکت سرمایه‌گذاری تأمین اجتماعی (شستا) (هلدینگ)
- ۷۶- ۱۱-۳- شرکت سرمایه‌گذاری کشاورزی کوثر (وابسته به بنیاد شهید)
- ۷۹- ۱۲-۳- مجتمع اقتصادی کدو امداد امام خمینی
- ۸۰- ۱۳-۳- بنیاد تعاون زندانیان
- ۸۴- ۱۴-۳- سازمان اقتصادی رفاهی (آسان قدس رضوی)
- ۸۷- ۱۵-۳- اتکا (هلدینگ مزارع نوین ای‌انیر)
- ۸۹- ۱۶-۳- اتحادیه مرکزی تعاونی‌های روستایی و کشاورزی ایران
- ۹۲- ۱۷-۳- سایر شرکت‌های کشت و صنعت
- ۹۴- ۱-۱۷-۳- شرکت کشت و صنعت جوبین (سهامی عام)
- ۹۶- ۲-۱۷-۳- شرکت کشت و صنعت و دامپروری فارس (پارس‌ساز)
- ۹۷- ۳-۱۷-۳- شرکت کشت و صنعت شه میرزاد (سهامی خاص)
- ۹۸- ۴-۱۷-۳- مجتمع کشت و صنعت چین چین
- ۹۸- ۵-۱۷-۳- مجتمع کشت و صنعت پیادز
- ۹۹- جمع‌بندی فصل

فصل چهارم: مروری بر شرکت‌های کشت و صنعت منتخب در جهان

- ۱۰۲- مقدمه
- ۱۰۲- ۱-۴- شرکت کشت و صنعت آرچر داتیلز میدلند (ADM)
- ۱۰۵- ۲-۴- شرکت کشت و صنعت آماگی
- ۱۰۶- ۳-۴- شرکت کشت و صنعت بی آر اف (BRF)
- ۱۰۷- ۴-۴- شرکت کشت و صنعت تونگات هولو
- ۱۱۰- ۵-۴- شرکت ایلوو

۱۱۳	۶-۴- شرکت کشاورزی استرالیا (AAco)
۱۱۵	۷-۴- هلدینگ کشت و صنعت مریا
۱۱۸	۸-۴- شرکت کشت و صنعت سودراگستوو
۱۱۹	۹-۴- هلدینگ کشت و صنعت‌های چین
۱۲۱	۱۰-۴- شرکت کشت و صنعت گجرات (GAIC)
۱۲۲	۱۱-۴- شرکت نستله
۱۲۳	جمع‌بندی فصل

۱۲۵	فصل پنجم: مقایسه شرکت‌های کشت و صنعت ایران و دیگر کشورهای جهان
۱۲۶	مقدمه
۱۲۶	۱-۵- تحلیل جمعیت شرکت‌های کشت و صنعت ایران از آغاز تاکنون
۱۳۰	۲-۵- مقایسه شرکت‌ها، کشت و صنعت ایران و جهان
۱۳۱	۱-۲-۵- وسعت و مقیاس تولید
۱۳۲	۲-۲-۵- زنجیره تولید
۱۳۳	۳-۲-۵- شیوه مدیریت و مالی
۱۳۵	۴-۲-۵- بعد صنعت
۱۳۵	۵-۲-۵- سرمایه‌گذاری خارجی
۱۳۶	۶-۲-۵- عرضه سهام در بورس
۱۳۶	۷-۲-۵- بازاریابی و فروش
۱۳۸	۸-۲-۵- تولید و تأمین نهاده‌ها
۱۳۸	۹-۲-۵- تحقیق و توسعه
۱۳۹	۱۰-۲-۵- تأمین انرژی
۱۳۹	۱۱-۲-۵- توجه به مقوله پایداری
۱۴۰	۱۲-۲-۵- مسئولیت‌های اجتماعی و فعالیت‌های فرانش
۱۴۱	جمع‌بندی فصل

۱۴۳	فصل ششم: بررسی موانع و مشکلات شرکت‌های کشت و صنعت
۱۴۴	مقدمه
۱۴۵	۱-۶- مروری بر موانع و مشکلات بخش کشاورزی
۱۴۵	۱-۱-۶- ساختار و سیاست توسعه کشاورزی
۱۴۶	۲-۱-۶- منابع و زیرساخت‌های توسعه کشاورزی
۱۴۶	۳-۱-۶- خدمات حمایتی توسعه کشاورزی

- ۱۴۷-۲-۶- موانع و مشکلات شرکت‌های کشت و صنعت
- ۱۴۷-۱-۲-۶- مدیریت و سیاست‌گذاری
- ۱۴۸-۲-۲-۶- مشکلات مالی و سرمایه‌گذاری
- ۱۴۹-۳-۲-۶- رانندمان پایین مصرف آب کشاورزی
- ۱۵۲-۴-۲-۶- ضعف در مکانیزاسیون کشاورزی
- ۱۵۵-۵-۲-۶- پایین بودن سطح سواد و دانش فنی و تخصصی
- ۱۵۶-۶-۲-۶- مشکلات موجود در نظام نوآوری کشاورزی
- ۱۵۷-۱-۲-۶- سیاست تحقیقات کشاورزی
- ۱۵۷-۲-۲-۶- سودمندی و اثربخشی تحقیقات و فناوری کشاورزی
- ۱۵۸-۳-۲-۶- مدیریت یکپارچه تحقیقات و فناوری کشاورزی
- ۱۵۸-۶-۲-۶- توسعه نهادهای نظام تحقیقات و فناوری کشاورزی
- ۱۵۸-۵-۶-۲-۶- هدایت امور علمی و تحقیقات کشاورزی
- ۱۵۹-۷-۲-۶- عدم توجه به سازکارهای مدیریت ریسک در واحدهای تولیدی
- ۱۶۱-۸-۲-۶- خرد و پراکنده بودن، تغییر کاربری اراضی و عدم توجه به یکپارچه‌سازی اراضی
- ۱۶۲-۹-۲-۶- فرسایش خاک
- ۱۶۲-۱۰-۲-۶- عدم توجه به کشاورزی پایدار و تولید محصولات ارگانیک و سالم
- ۱۶۴-۱۱-۲-۶- مشکلات مربوط به فرآوری، براریاب و فروش محصولات کشاورزی
- ۱۶۵-۱۲-۶-۲- ضایعات محصولات کشاورزی
- ۱۶۶- جمع‌بندی فصل

فصل هفتم: راهکارهای مدیریت مناسب شرکت‌های کشاورزی

- ۱۷۰- مقدمه
- ۱۷۱-۱-۷- مدیریت بهبود بهره‌وری در واحدهای تولیدی
- ۱۷۴-۲-۷- توسعه نوآوری در واحدهای تولید کشاورزی
- ۱۷۶-۳-۷- تأمین مالی و پایدارسازی اقتصادی واحدهای تولیدی
- ۱۷۸-۴-۷- کامل بودن زنجیره تولید
- ۱۸۰-۵-۷- مدیریت بهینه و افزایش رانندمان مصرف آب
- ۱۸۴-۶-۷- مدیریت ضایعات کشاورزی
- ۱۸۶-۷-۷- مدیریت تلفیقی آفات و بیماری‌های گیاهی
- ۱۸۷-۸-۷- حفاظت از منابع خاک و حفظ حاصلخیزی آن
- ۱۸۹-۹-۷- توسعه مکانیزاسیون کشاورزی
- ۱۹۰-۱۰-۷- به‌کارگیری ابزارهای مدیریت ریسک در واحدهای تولیدی

- ۱۹۲ ۱۱-۷- توجه به مقوله کشاورزی پایدار
- ۱۹۳ ۱۲-۷- تولید و افزایش راندمان مصرف انرژی
- ۱۹۴ ۱۳-۷- توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات در بخش کشاورزی
- ۱۹۵ ۱۴-۷- توسعه خدمات ترویج کشاورزی
- ۱۹۶ ۱۵-۷- سایر اقدامات مؤثر در زمینه بهبود و توسعه واحدهای تولیدی
- ۱۹۸ جمع‌بندی فصل

۱۹۹

فهرست منابع

www.ketab.ir

مقدمه مؤلفان

تأمین مواد غذایی و دستیابی به امنیت غذایی پایدار یکی از دغدغه‌های کشورهای مختلف جهان به‌شمار می‌رود. بخش کشاورزی ضمن ایفای نقش اصلی در این زمینه، با تأمین مواد اولیه و خام صنایع کشاورزی، عرضه مازاد نهاده‌ها به سایر بخش‌ها، تأمین ارز از طریق صادرات، ایجاد بازار برای کالاهای صنعتی، تأمین انرژی، جذب نیروی انسانی و اشتغال‌زایی و بسیاری از کارکردهای دیگر، نقش انکارناپذیری در توسعه اقتصادی کشورها ایفا می‌نماید. از سوی دیگر، این بخش در تعاملات و مناسبات سیاسی و بین‌المللی و رقابت کشورها در بازار جهانی همواره به‌عنوان یک عامل مؤثر و تعیین‌کننده مطرح بوده است.

در کشور عزیزمان نیز از گذشته‌های دور، بخش کشاورزی از اهمیت بسیار بالایی برخوردار بوده و کشاورزان در مناطق روستایی - با در اختیار داشتن درصد قابل‌توجهی از جمعیت کشور - و با برخورداری از دانش بومی غنی، به فعالیت‌های مختلف کشاورزی اشتغال داشته‌اند. اما بخش کشاورزی ایران، با گذشت زمان تحت تأثیر عوامل مختلف، دچار تحولات بسیاری به‌ویژه از بعد مالکیت و نظام بهره‌برداری قرار داشته است. تا قبل از دهه ۱۳۴۰، عمده بهره‌برداری از زمین در قالب نظام ارباب - رعیت صورت می‌پذیرفت که اجرای قانون اصلاحات ارضی در این دهه، ضمن فراهم نمودن زمینه اشاعه نظام خرده‌مالکی در کشور، پیامدهای مختلف دیگری در پی داشت که به‌تدریج زمینه خرد و پراکنده شدن اراضی را فراهم آورد. پس از اجرای این قانون، تلاش‌هایی به‌منظور توسعه نظام‌های بهره‌داری جمعی در کشور صورت گرفت که از جمله آنها می‌توان به ایجاد شرکت‌های سهامی زراعت، شرکت‌های تعاونی تولید روستایی و کشاورزی و شرکت‌های کشت و صنعت اشاره نمود.

شرکت‌های کشت و صنعت نوعی از واحدهای بهره‌برداری تجاری بودند که در آن‌ها مجموعه وسیعی از عملیات کشاورزی، صنعتی و خدماتی به‌همراه کلیه فرایندهای تولید، نگهداری، فرآوری، بازاریابی، توزیع و فروش محصولات مورد نظر در مقیاس وسیع و منطبق با سازوکارهای بازار صورت می‌پذیرد. بعد از اصلاحات ارضی در ایران، تعدادی شرکت کشت و صنعت ایجاد گردید که بعد از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی، این واحدها دستخوش تغییر قرار گرفتند و برخی از آنها منحل شدند. به‌تدریج و با محور قرار گرفتن بخش کشاورزی، احیا و توسعه واحدهای ذکر شده و ایجاد واحدهای جدید بهره‌برداری جمعی در دستور کار قرار گرفت. در حال حاضر نیز تعداد قابل‌توجهی شرکت کشت و صنعت، تحت تابعیت دستگاه‌ها و ارگان‌های مختلف به امر تولید، فرآوری و فروش محصولات کشاورزی می‌پردازند.

اما علیرغم اهمیت واحدهای کشت و صنعت، مطالعات و تألیفات محدودی در کشور در خصوص آن در مقایسه با دیگر نظام‌های بهره‌برداری جمعی انجام گرفته است که با توجه به ضرورت این امر، تألیف کتاب حاضر در دستور کار قرار گرفت. این اثر در هفت فصل به گونه‌ای طراحی شده است که می‌تواند مورد استفاده کارشناسان و مدیران شرکت‌های کشت و صنعت، محققان و دانشجویان کشاورزی، بهره‌برداران واحدهای کشاورزی و سایر علاقه‌مندان به این حوزه قرار گیرد. در فصل اول، مروری بر تحولات نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی در ایران انجام شد و به معرفی اجمالی برخی از نظام‌های بهره‌برداری جمعی پرداخته شد. در فصل دوم، پیدایش و سیر تحول شرکت‌های کشت و صنعت و ویژگی‌ها و انواع آنها مورد بررسی قرار گرفته است. در فصل سوم ضمن بررسی سرنوشت شرکت‌های کشت و صنعت بعد از انقلاب اسلامی، به معرفی مهم‌ترین شرکت‌های کشت و صنعت خصوصی و دولتی کشور به تفکیک سازمان متولی امور آنها پرداخته می‌شود. در فصل چهارم مروری بر شرکت‌های کشت و صنعت منتخب در جهان انجام گرفته است که هدف از ارائه این فصل، استفاده از برخی تجربیات مفید آنها می‌باشد. در فصل پنجم به مقایسه شرکت‌های کشت و صنعت ایران با دیگر کشورهای جهان از ابعاد مختلف پرداخته شده است. در فصل ششم به برخی از مهم‌ترین موانع و مشکلات بخش کشاورزی و شرکت‌های کشت و صنعت اشاره شده است و در فصل هفتم و پایانی نیز به بعضی از راهکارهای مدیریت مناسب شرکت‌های کشت و صنعت اشاره شده است.

در تدوین کتاب حاضر، مولفان خود را به یون حمایت‌ها و توجه مرکز تحقیقات و نوآوری سازمان اتکا می‌دانند که زمینه تألیف این اثر را فراهم نمودند که بدین وسیله کمال تشکر را دارد. از جناب آقای دکتر مهدی راعی دهقی مدیر عامل شرکت هلدینگ مزارع نوین ایرانیان که با حمایت و ارائه نظر ارزنده خود در مراحل مختلف تألیف کتاب، یاری‌رسان مولفان بوده و بر غنای این اثر افزوده‌اند، تمناقدانی می‌گردد. از جناب آقای مهندس بهزاد فکاری سردهایی که ویراستاری فنی و تخصصی و سرکار خانم مهندس آزاده خدابخشی که ویراستاری فنی و زبانی کتاب را بر عهده داشتند و با دقت و حوصله این مسئولیت را انجام دادند تشکر و سپاسگزاری می‌گردد. همچنین از خانواده خود که در تدوین این مجموعه مساعدت و همکاری نمودند تشکر و قدردانی می‌گردد.

جواد قاسمی، سید محمود حسینی

خردادماه ۱۳۹۵ هجری خورشیدی